INLİNGUA BAKU · PULSUZ PDF · A1–B1 QAYDA KİTABI

Rus dili qrammatika qaydaları — azərbaycanlılar üçün

Rus qrammatikasının əsas qaydaları cədvəllərlə və azərbaycanca izahla: ismin cinsi, cəm, 6 hal və ön sözlər, hərəkət feilləri, feilin təsrifi, zamanlar və növ (вид). Səviyyə: A1–B1.

1. Cins · 2. Cəm · 3. Hazır konstruksiyalar · 4. Hallar və ön sözlər · 5. Hərəkət feilləri · 6. Feil və zamanlar · 7. Növ (вид) · 8. Tipik səhvlər · 9. Səviyyənizi yoxlayın

1. İsmin cinsi (род) — sözün sonuna baxın

Azərbaycan dilində «o» hamıya aiddir, rus dilində hər ismin cinsi var. Cinsi əsasən son hərf göstərir:

Cins	Sonluq	Misal
Kişi cinsi (он)	samit, -й	стол, дом, музей, брат
Qadın cinsi (она)	-а, -я	мама, школа, неделя
Orta cins (оно)	-о, -е, -мя	окно, море, время
Hər ikisi ola bilər	-ь	день, словарь (он) · ночь, дверь (она)

İstisna: папа, дедушка, мужчина, дядя «-а/-я» ilə bitsə də kişi cinsidir. «-ь» ilə bitən sözlərin cinsini sözlə birlikdə əzbərləyin.

Cins cümlədə hər yerdə görünür (uzlaşma)

	Kişi	Qadın	Orta	Cəm
Sifət: новый (yeni)	новый стол	новая книга	новое окно	новые книги
Yiyəlik: мой (mənim)	мой брат	моя мама	моё окно	мои друзья
İşarə: этот (bu)	этот дом	эта школа	это море	эти дома
Keçmiş zaman: быть	он был	она была	оно было	они были

2. Cəm (множественное число)

Qayda	Misal
Kişi və qadın cinsi: **-ы / -и**	стол → столы, мама → мамы, неделя → недели, ночь → ночи
Orta cins: **-а / -я**	окно → окна, море → моря
г, к, х, ж, ш, щ, ч-dən sonra yalnız **-и**	книга → книги, ручка → ручки, врач → врачи

Qaydaya tabe olmayan, amma çox işlənən sözlər: человек → люди (insan), ребёнок → дети (uşaq), друг → друзья (dost), брат → братья (qardaş), дом → дома (ev), город → города (şəhər), глаз → глаза (göz), имя → имена (ad).

3. Azərbaycanlı üçün hazır konstruksiyalar

Bu ifadələr Azərbaycan dilindəki quruluşa çox yaxındır — hallar mövzusundan əvvəl onları bütöv əzbərləyin:

Rusca	Azərbaycanca	Qrammatika
У меня есть брат.	Mənim qardaşım var.	у + yiyəlik hal
Меня зовут Анар.	Mənim adım Anardır.	təsirlik hal
Мне 20 лет.	Mənim 20 yaşım var.	yönlük hal
Мне нравится Баку.	Bakını xoşlayıram.	yönlük hal
Мне нужно идти.	Mən getməliyəm.	yönlük hal
Я из Баку.	Mən Bakıdanam.	из + yiyəlik (Баку dəyişmir)

4. 6 hal (падежи) — Azərbaycan dili ilə müqayisə

Azərbaycan dilində də 6 hal var, ona görə anlayış tanışdır. Fərq: bizdə şəkilçi həmişə eynidir, rus dilində isə sonluq ismin cinsindən asılıdır. Hal ya feilin sualından, ya da ön sözdən (предлог) gəlir:

Hal	Sual	AZ qarşılığı	Hansı ön sözlərlə	Misal
Именительный	кто? что?	Adlıq hal	—	Это **мама**.
Родительный	кого? чего?	Yiyəlik; «-dan» (çıxışlıq)	у, из, от, до, без, для, после, около	Книга **мамы**. У **брата** есть машина.
Дательный	кому? чему?	Yönlük hal (kimə? nəyə?)	к, по	Я звоню **маме**. Иду к **врачу**.
Винительный	кого? что? куда?	Təsirlik hal; «hara?»	в, на (hara?), через, про	Я люблю **маму**. Иду в **школу**.
Творительный	кем? чем?	«ilə» qoşması	с, за, под, над, перед, между	Гуляю с **мамой**. Пишу **ручкой**.
Предложный	о ком? о чём? где?	«haqqında»; yerlik hal (harada?)	о (об), в, на (harada?)	Думаю о **маме**. Я в **школе**.

> **в / на iki hal tələb edir:** hərəkət (hara? — куда?) → Винительный: иду в школ**у**, еду на работ**у**; yer (harada? — где?) → Предложный: я в школ**е**, я на работ**е**.

Tək halda sonluqlar — 5 əsas nümunə

Hal	Kişi: стол	Kişi, canlı: брат	Qadın: мама	Qadın, -ь: ночь	Orta: окно
Им.	стол	брат	мама	ночь	окно
Род.	стола	брата	мамы	ночи	окна
Дат.	столу	брату	маме	ночи	окну
Вин.	стол	брата	маму	ночь	окно
Твор.	столом	братом	мамой	ночью	окном
Предл.	о столе	о брате	о маме	о ночи	об окне

Canlı kişi cinsli isimlərdə təsirlik hal yiyəlik hal kimidir: Я вижу стол, amma Я вижу брат**а**. Bəzi alınma sözlər hallanmır: Баку, метро, кафе, кино, пальто.

5. Hərəkət feilləri (глаголы движения) — идти или ходить?

Rus dilində «getmək» üçün bir feil yoxdur. Əvvəl seçin: **piyada** (идти / ходить) yoxsa **nəqliyyatla** (ехать / ездить). Sonra: hərəkət **indi, bir istiqamətdə** gedir, yoxsa **təkrar olur / gedib-qayıdırsınız**?

Məna	İndi, bir istiqamət	Təkrar, gedib-qayıtmaq	Misal
piyada getmək	**идти: иду, идёшь**	**ходить: хожу, ходишь**	Сейчас я **иду** домой. · Я **хожу** в спортзал по вторникам.
nəqliyyatla getmək	**ехать: еду, едешь**	**ездить: езжу, ездишь**	Я **еду** на работу на метро. · Летом мы **ездим** в Габалу.
uçmaq	**лететь: лечу, летишь**	**летать: летаю, летаешь**	Самолёт **летит** в Москву. · Я часто **летаю** в Стамбул.
aparmaq (əldə)	**нести: несу, несёшь**	**носить: ношу, носишь**	Я **несу** сумку домой. · Она всегда **носит** с собой книгу.

> Keçmiş zamanda «getdim və qayıtdım» = ходил / ездил: Вчера я **ходил** в кино. «Yolda idim» = шёл / ехал: Я **ехал** домой, когда позвонила мама. Hara? → в/на + təsirlik hal: еду в Баку, иду на работу.

Ön şəkilçilər istiqaməti göstərir (bitmiş növ)

по-	yola düşmək, getmək (СВ)	Завтра я **поеду** в Гянджу.	**в- / во-**	içəri girmək	**Войдите**, пожалуйста!
при-	gəlib çatmaq	Он **пришёл** домой в шесть.	**вы-**	çölə çıxmaq	Я **выхожу** на следующей станции.
у-	çıxıb getmək	Она уже **ушла**.	**пере-**	keçmək	Он **перешёл** улицу.

Cütlər: приходить — прийти, приезжать — приехать, уходить — уйти, выходить — выйти. «Getmək» niyyəti: Я **пойду** / **поеду** = gedəcəyəm.

6. Feil: indiki zaman, keçmiş, gələcək

Rus dilində cəmi 3 zaman var. İndiki zamanda feil şəxsə görə dəyişir — bizim şəxs şəkilçiləri kimi. İki təsrif tipi var:

Şəxs	I təsrif: читать (-ать, -ять)	II təsrif: говорить (-ить)
я	читаю	говорю
ты	читаешь	говоришь
он / она	читает	говорит
мы	читаем	говорим
вы	читаете	говорите
они	читают	говорят

«-ить» ilə bitən feillərin çoxu II təsrifdir; bundan əlavə видеть, смотреть, слышать, держать, дышать, зависеть, терпеть da II təsrifə aiddir.

Zaman	Necə düzəlir	Misal
Keçmiş	kök + **-л** (kişi), **-ла** (qadın), **-ло** (orta), **-ли** (cəm)	он читал, она читала, они читали
Gələcək (proses)	буду, будешь, будет, будем, будете, будут + məsdər	Я буду читать. — Oxuyacağam.
Gələcək (nəticə)	bitmiş növ feilin «indiki» forması	Я прочитаю. — Oxuyub bitirəcəyəm.

Ən çox işlənən qeyri-qanuni feillər

Feil	я	ты	они	Keçmiş
хотеть (istəmək)	хочу	хочешь	хотят	хотел
мочь (bacarmaq)	могу	можешь	могут	мог, могла
идти (getmək)	иду	идёшь	идут	шёл, шла
жить (yaşamaq)	живу	живёшь	живут	жил
есть (yemək)	ем	ешь	едят	ел
быть (olmaq)	—	—	—	был, была

быть indiki zamanda adətən işlənmir: Я студент = Mən tələbəyəm. «Var» mənasında — есть: У меня есть время.

7. Feilin növü (вид) — rus qrammatikasının əsas qaydası

Demək olar ki, hər feilin iki forması var: **qeyri-bitmiş** (НСВ — proses, təkrar) və **bitmiş** (СВ — nəticə, bir dəfəlik hərəkət). Azərbaycan dilindəki «oxuyurdum» və «oxudum» fərqi buna təxminən uyğundur.

Qeyri-bitmiş (НСВ) seçin, əgər...	Bitmiş (СВ) seçin, əgər...
proses vacibdir: Вчера я **читал** весь вечер.	nəticə vacibdir: Я **прочитал** книгу.
təkrar olur: каждый день, часто, всегда, обычно	bir dəfə, sona qədər: уже, наконец, вдруг, сразу
eyni vaxtda iki hərəkət: Я **ел** и **смотрел** телевизор.	hərəkətlər ardıcıl: Я **поел** и **посмотрел** фильм.
inkar əmrində: Не **звони** ему!	xahiş, bir dəfəlik əmr: **Позвони** мне!

18 ən lazımlı növ cütü (НСВ — СВ)

Cütlər 3 yolla düzəlir: ön şəkilçi (по-, с-, на-, про-, вы-, при-), şəkilçi dəyişməsi (решать — решить) və ya tam başqa söz (говорить — сказать).

делать — сделать	etmək	**покупать — купить**	almaq (satın)
читать — прочитать	oxumaq	**открывать — открыть**	açmaq
писать — написать	yazmaq	**начинать — начать**	başlamaq
смотреть — посмотреть	baxmaq	**понимать — понять**	başa düşmək
звонить — позвонить	zəng etmək	**помогать — помочь**	kömək etmək
готовить — приготовить	hazırlamaq	**давать — дать**	vermək
учить — выучить	öyrənmək, əzbərləmək	**брать — взять**	götürmək
решать — решить	həll etmək	**говорить — сказать**	demək
отвечать — ответить	cavab vermək	**искать — найти**	axtarmaq — tapmaq

8. Azərbaycan dilində danışanların tipik səhvləri

Səhv	Belə yox	Belə
Cinsi qarışdırmaq	~~моя папа, она был~~	**мой** папа, она **была**
Ön sözdən sonra adlıq hal	~~Я иду в школа. Я в школа.~~	Я иду в **школу**. Я в **школе**.
«Məndə var» = «я имею»	~~Я имею книгу.~~	**У меня есть** книга.
«Xoşlamaq» quruluşu	~~Я нравлюсь Баку.~~	**Мне нравится** Баку.
Müddətlə bitmiş növ	~~Вчера я прочитал книгу два часа.~~	Вчера я **читал** книгу два часа.
Feildən sonra səhv hal	~~Я звоню маму.~~	Я звоню **маме** (кому?).
Təkrar hərəkətdə идти	~~Я иду в спортзал каждый день.~~	Я **хожу** в спортзал каждый день.

Yadda saxlayın: 8 qısa qayda

1. İsmi həmişə cinsi ilə əzbərləyin: **новый** словарь, **новая** дверь.
2. Ön söz gördünüzsə, hal axtarın: в/на + «hara?» = təsirlik, в/на + «harada?» = Предложный.
3. г, к, х, ж, ш, щ, ч hərflərindən sonra «ы» yazılmır, «и» yazılır: книг**и**, ручк**и**.
4. Canlı kişi cinsli isimdə təsirlik = yiyəlik: вижу стол, amma вижу **брата**.
5. Keçmiş zaman şəxsə görə yox, cinsə və saya görə dəyişir: я был / я была.
6. Bitmiş növün indiki zamanı yoxdur: «прочитаю» = oxuyub bitirəcəyəm.
7. «Hər gün, tez-tez, uzun müddət» → qeyri-bitmiş; «artıq, birdən, bir dəfə» → bitmiş.
8. Feildən sonra sual verin: звонить **кому?**, ждать **кого?**, заниматься **чем?**

9. Qaydaları bilirsiniz — bəs səviyyəniz hansıdır?

Pulsuz onlayn rus dili səviyyə testi: 20 sual, A1–C2, təxminən 10 dəqiqə, qeydiyyatsız. Nəticədə səviyyənizi və hansı qrammatika mövzularından başlamağı görəcəksiniz.

Pulsuz səviyyə testini keçin →

inlinguabaku.com/az/rus-dili-seviyye-testi

Qaydanı danışığa çevirmək üçün müəllim lazımdır. Hallar və növ cədvəldən öyrənilir, amma danışıqda avtomatlaşmır — səhvi elə danışarkən düzəldən müəllim lazımdır. Inlingua Baku-da rus dili kursları A1-dən C2-yə qədərdir; səviyyənizi yoxlayıb uyğun qrupu təklif edirik.

WhatsApp: +994 77 642 08 04 · **inlinguabaku.com/az/rus-dili-kurslari-bakida**

Daha ətraflı izah: **rus dili qrammatikası — hallar cədvəli, cins, zamanlar**

© Inlingua Baku — İsveçrə Inlingua şəbəkəsinin Bakı filialı. Şəxsi təhsil üçün sərbəst çap edin və paylaşın.